

Bisschop op zijn best

Dordrechts Museum krijgt zijn eigen *Melkmeisje*

Het Dordrechts Museum heeft een groot keukeninterieur van Cornelis Bisschop uit 1665 kunnen aankopen. Dankzij de Vereniging Rembrandt en haar BankGiro Loterij Aankoopfonds kan voor het eerst Bisschops veelzijdigheid en de hoge kwaliteit van zijn werk worden getoond. Het betreft een bijzonder schilderij van de relatief onbekende Dordtse meester, met een gedurfde compositie en een indrukwekkend perspectief: Bisschop op zijn best.

In 1887 verwierf het Dordrechts Museum een 'portret van een kunstenaar' door Cornelis Bisschop. Later bleek het om een zelfportret te gaan. Bisschop trekt hierop een gordijn weg voor een schilderij en verwijst daarmee op illusionistische wijze naar de legendarische Griekse schilders Zeuxis en Parrhasios.¹ Bijzonder in de schilderkunst; het schilderij werd al snel een van de verrassende hoogtepunten in het museum. Het is tegenwoordig moeilijk voorstelbaar, maar met de aankoop van dit zelfportret sloeg het in 1842 opgerichte museum een nieuwe weg in. Terwijl voordien de nadruk lag op aankopen van

Keukeninterieur met een dienstmeid die een saus bereidt

Cornelis Bisschop (Dordrecht 1630-1674 Dordrecht)
1665. Olieverf op doek, 72 x 97,2 cm
Bijdrage: € 85.000 uit het BankGiro Loterij Aankoopfonds
DORDRECHTS MUSEUM

Het *Keukeninterieur met een dienstmeid die een saus bereidt* van Cornelis Bisschop is aangekocht met steun van de Vereniging Rembrandt en haar BankGiro Loterij Aankoopfonds

wat toen moderne kunst was – zo werd een jaar eerder nog het kapitale *Middaguur in een boerenwoning bij Delden* van Josef Israëls verworven – was het besef doorgedrongen dat de oude meesters niet mochten ontbreken. De verzameling behoorde ook een overzicht te geven 'van wat Dordrechts burgers in vroeger tijd op het gebied van schilderkunst hebben voortgebracht', aldus het jaarverslag van het museum.

De aanwinst van Bisschops zelfportret was vooral te danken 'aan den ijver en de geheel belangeloze hulp van den ervaren kunstkenner en kunsthistoricus, den Heer Abraham Bredius'. Dankzij de adviezen van

Zelfportret als de
Griekse schilder
Parrhasios
Cornelis Bisschop
1668. Olieverf op
doek, 114 x 97 cm
DORDRECHTS MUSEUM

Mercurius en Argus
Cornelis Bisschop
ca. 1655. Olieverf op doek, 99,4 x 126,5 cm
DORDRECHTS MUSEUM

Bredius werden in 1887 ook topstukken als het *Zelfportret* van Ferdinand Bol en Arent de Gelders *Portret van de beeldhouwer Noteman* verworven. De basis was gelegd van wat een belangwekkende collectie oude kunst zou worden. De Vereniging Rembrandt heeft daarbij een doorslaggevende rol gespeeld. Het museum kan nu van vrijwel alle belangrijke kunstenaars uit Dordrecht representatieve werken tonen. Zo zijn van Cuyp (Aelbert, Jacob én Benjamin), Maes, Van Hoogstraten en Houbraken topstukken aanwezig die met steun van de Vereniging Rembrandt zijn verworven.

Door toedoen van Laurens J. Bol, van 1949 tot 1965 directeur van het Dordrechts Museum, werd het museum ook een plek waar kleine schilders van de 17de eeuw tot hun recht kwamen als 'goede onbekenden'. Adriaen Coorte werd er ontdekt en schilderijen als de prachtige ronde landschapjes van Jacob van Geel getuigen nog van Bols drijfveer om 'vergeten en veronachtzaamde talenten' in de belangstelling te

brengen. In 1954 kon hij vanuit die gedachte en met beperkte middelen een vroeg historiestuk van Cornelis Bisschop aankopen, *Mercurius en Argus*. Hiermee ontstond een beter en veelzijdiger beeld van deze Dordtse

'Juist die kleine meesters zijn enorm aantrekkelijk'

'Een lust voor het oog', zo omschrijft Bas Buikhuisen, lid van de Vereniging Rembrandt uit Dordrecht, het schilderij van Cornelis Bisschop. 'Er is veel op te zien en je kunt op meerdere punten in het schilderij verdwijnen, want er zijn doorkijkjes naar een andere ruimte en naar een tuin. Ik houd van Rembrandt en van Vermeer, maar ook van minder bekende kunstenaars. Juist die kleine meesters, die je in het Dordrechts Museum maar ook ook in andere musea ziet, zijn enorm aantrekkelijk. Er is heel veel rijkdom in de 17de-eeuwse Hollandse schilderkunst.'

schilder. Maar Bisschop maakte niet alleen portretten en historiestukken. Een goed voorbeeld van een genrestuk, waar de schilder befaamd om was, werd node gemist.

'UN EXCELLENT PEIJNTRE POUR LA PERSPECTIEVE'

Bisschop is vandaag de dag geen bekende naam, maar in zijn eigen tijd had hij juist een grote reputatie in binnen- en buitenland. En dat terwijl hij zijn hele leven in Dordrecht werkzaam was. Lodewijk XIV bezat een schilderij van hem en ook de koning van Denemarken

had belangstelling voor zijn werk.² Zijn atelier werd bovendien bezocht door belangrijke kunstkenner en verzamelaars, zoals de Franse edelman Balthasar de Monconys in 1663. Pieter Teding van Berckhout schreef naar aanleiding van een bezoek in 1669 in zijn dagboek dat Bisschop 'un excellent peijntre pour la perspective' ofwel 'een uitstekend schilder van perspectief' was. Deze Delftse regent en verzamelaar, die een grote belangstelling voor genreschilderkunst had, bezocht in datzelfde jaar ook de ateliers van Johannes Vermeer, Caspar Netscher en Gerard Dou.

Het zal dan ook geen verbazing wekken dat er een golf van opwinding door het museum ging toen in

december 2013 een keukeninterieur van Bisschop bij Sotheby's in Londen werd aangeboden. Het was een tot dan toe onbekend genrestuk van Bisschop, opgedoken uit Engels particulier bezit waar het generaties lang verborgen was.³ Het schilderij was vuil en had een onooglijke lijst uit de verkeerde tijd. Toch viel het onmiddellijk op door de gedurfde compositie en de geraffineerde lichtval. In het complexe interieur met verschillende doorkijkjes naar andere ruimtes, meerdere lichtbronnen en een veelheid aan bijfiguren en fraai uitgewerkte details, weet Bisschop alle aandacht te vestigen op de dienstmeid op de voorgrond. Zij wordt het felst belicht en lijkt, ongestoord door de drukte om haar heen, geconcentreerd bezig met haar taak, het bereiden van voedsel. Haar verstilde houding doet denken aan de monumentaliteit van het *Melkmeisje* van Johannes Vermeer.

Snelheid was geboden om te voorkomen dat dit bijzondere genrestuk naar een rijke verzamelaar in het buitenland zou gaan. In een vroeg stadium is contact gezocht met de Vereniging Rembrandt. En net als in de begintijd met Bredius werden verschillende kunsthistorici om advies gevraagd. Het belang van het schilderij voor Dordrecht en de Collectie Nederland werd door iedereen bevestigd. Met deze inhoudelijke en financiële steun kon het museum ervoor gaan. De Londense handelaar Johnny van Haeften werd bereid gevonden om op de veiling te bieden. Met succes: het keukeninterieur kon terugkeren naar de stad waar het in 1665 was gemaakt.

LOKALE INVLOEDEN

De aanwinst laat in het museum goed zien hoe schatplichtig Bisschop was aan het werk van zijn Dordtse collega's Samuel van Hoogstraten en Nicolaes Maes. Het sluit bijvoorbeeld prachtig aan bij Maes' bekende *Luistervink* uit 1657. Ook de invloed van Bisschop zelf wordt duidelijk: een klein paneeltje van Reynier Covyn is geïnspireerd op het nu verworven keukeninterieur. Covyn nam het linkerdeel van de compositie in spiegelbeeld over.⁴ De kunstenaars kenden elkaar goed – Bisschop had zijn collega in 1662 gevraagd om voor hem te getuigen toen hij door een zilversmid was uitgemaakt voor 'een hoere-kint als oock een schelm en vagabind'.

Niets staat een herwaardering van Cornelis Bisschop meer in de weg. De nieuwe aanwinst en zijn zelfportret, maar bijvoorbeeld ook de *Appelschilster* uit 1667 in het Rijksmuseum, laten onmiskenbaar de uitzonderlijke kwaliteit van zijn werk zien, die in de 17de eeuw al werd opgemerkt. Bisschop kan inderdaad beschouwd worden als een van de 'excellente' genreschilders uit de Hollandse Gouden Eeuw ♦

Sander Paarlberg
Conservator oude kunst

De luistervink

Nicolaes Maes
1657. Olieverf op doek,
92 x 121 cm
DORDRECHTS MUSEUM
(bruikleen RCE)

Keukeninterieur

Reynier Covyn
na 1665. Olieverf op paneel,
36,3 x 41 cm
DORDRECHTS MUSEUM

Noten

1. Het verhaal van de schilderwedstrijd tussen de Griekse kunstenaars Zeuxis en Parrhasios was in de 17de eeuw algemeen bekend. Zeuxis had zulke realistische druiven geschilderd dat de vogels erop afvlogen. Maar Parrhasios kwam als winnaar uit de bus toen Zeuxis hem vroeg het gordijn voor zijn schilderij te schuiven: dit bleek geschilderd te zijn.
2. In de biografie van Bisschop schreef zijn stadgenoot Arnold Houbraken hierover: 'Hy werd door den Koning van Denemarken tot Hofschilder aangezocht; dog de dood daar tusschen komende, is hy in de kracht van zyn leven en Konst gestorven in 't jaar 1674, oud zynde 44 jaren, en liet elf kinderen na.'
3. Het is verwant aan een al even intrigerend keukeninterieur van Bisschop met een dienstmeid bij een waterpomp dat van een foto bekend is (olieverf op doek, 70 x 82,5 cm, voorheen in de collectie van Lord Swaythling, Londen; Sumowski 2191).
4. Een *Keukenmeid* van Covijn in het Mittelrhein Museum in Koblenz sluit er zelfs nog directer bij aan.

Literatuur

P. Marijnissen, W. de Paus e.a. (red.), *De Zichtbaere Werelt. Schilderkunst uit de Gouden Eeuw in Hollands oudste stad*, tent. cat. Dordrecht (Dordrechts Museum) 1992-93

S. Paarlberg, 'Aanwinst Cornelis Bisschop, "een uitstekend schilder van perspectief"', *Culthure*, Dordrechts Museum, september 2014, nr. 6, pp. 13-15